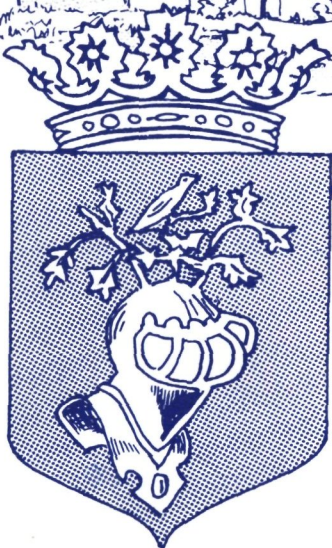

Helmonds Heem

HEEMKUNDEKRING
HELMOND
PEELLAND

Helmonds Heem is een uitgave van de Heemkundekring
Helmond-Peelland. Het blad verschijnt viermaal per jaar.

Uitgave van dit tijdschrift is slechts een van de activiteiten
van Heemkundekring Helmond-Peelland. Andere activiteiten
zijn onder andere toponymie, genealogie en archeologie.

De Heemkundekring hoopt door middel van haar activiteiten
het Helmondse Heem te beschermen.

Belangstellenden zijn in onze vereniging natuurlijk van harte
welkom.

ISSN 0166 - 3585

Uitgave van Heemkundekring
HELMOND
Peelland
Opgericht 24 mei 1948

3-Maandelijks Tijdschrift

Secretariaat en
abonnementen:
J. Vogels,
Nemerlaerhof 76,
Helmond.
Tel. 04920-10348

Redactie:
Sanne Vonk
Jan Zeeuwen
Wim Eijs

Redactieadres:
Joh. Bosboomstr.13
5702 VL Helmond.
Tel. 04920-51847

Typewerk:
Sanne Vonk

Kringlidmaatschap
incl. abonnement:
f. 27,50 per jaar.

Abonnement zonder
lidmaatschap:
f. 15,- per jaar.

Penningmeester:
T. Korporaal
Past. vd Venstr 17
Helmond.
AMRO Helmond
rek. 48.80.23.300.

EIGENDOM
HEEMKUNDEKRING
HELMOND-PEELLAND

Nr.3 - September 1990

INHOUD:

Voorwoord

Opkomst en ondergang van
Drukkerij/uitgeverij Helmond
Jeroen van der Heijden
mmv Gabriël van Neerven

De Helmondse jaarmarkt
van zaterdag 28 mei 1768
Teus L. Korporaal

NV Koninklijke Nederlandse
Machinefabriek v/h Begemann
101 jaar oud
Giel van Hooff

Verdraagzaamheid
Jan Zeeuwen

De redactie is niet aansprakelijk voor de inhoud van geplaatste artikelen. Het redactie-adres staat daarom open voor alle reacties. Ook kopij is daar van harte welkom. De redactie behoudt zich wel het recht voor stukken in te korten of aan te passen.

EIGENDOM
ADVERTENTIE TARIEVEN: f75,- voor een hele pagina,
f50,- voor een halve pagina. Bij langdurige plaatsing
reductie mogelijk. Inlichtingen en opgave bij de redactie,
telefoon 51 847.
HELMOND-PEEL

VOORWOORD

Voor u ligt -helaas met enige vertraging- het derde nummer van de zestiende jaargang.

Dit nummer verschijnt op het moment dat voor heemkundig geïnteresseerden twee aardige feiten plaatsvinden: Uitgeverij Waanders uit Zwolle is gekomen met de eerste aflevering van Ach Lieve Tijd, een populaire geschiedenis van Helmond in vijftien maandelijks afleveringen.

Bovendien bestaan deze maand de Broeders van Maastricht 150 jaar. Zij zijn tegelijkertijd 110 jaar onafgebroken werkzaam in Helmond.

In dit nummer besteden wij aandacht aan Begemann, een bedrijf dat onderdeel uitmaakte van het promotie-onderzoek van Giel v. Hooff. Daarnaast vindt u een historisch overzicht van drukkerij-uitgeverij "Helmond". Verder in dit nummer aandacht voor een jaarmarkt uit de 18e eeuw; bovendien een artikel over de verdraagzaamheid van katholieken en protestanten.

De redactie is immer op zoek naar kopij, anders gezegd, naar mensen die de resultaten van hun onderzoek gepubliceerd willen zien. Daarnaast zou de redactie het op prijs stellen van leden en niet-leden te horen met welke onderwerpen zij bezig zijn, die mogelijk in de toekomst in deze periodiek opgenomen kunnen worden.

In afwachting daarvan wensen wij u veel leesplezier.

OPKOMST EN ONDERGANG VAN DRUKKERIJ / UITGEVERIJ HELMOND

Door: J. van der Heijden
m.m.v. Gabriël van Neerven¹

De geschiedenis van drukkerij/uitgeverij Helmond is nauwelijks beschreven en blijkt slecht gedocumenteerd. Zelfs in de drie artikelen over negentiende eeuwse drukkers in Helmond, die Giel van Hooff voor dit blad schreef², wordt de voorloper van Drukkerij Helmond, Van Moorsel en Van den Boogaart, slechts zijdelings genoemd. Dat biedt de gelegenheid de geschiedenis van deze drukkerij, de N.V. Boek- en Handelsdrukkerij Helmond, verder uit te diepen. Aan de hand van de beschikbare gegevens, volgt hierachter een summier overzicht van de geschiedenis van de drukkerij en haar voorgangers.

De eerste boekdrukker die zich in Helmond vestigde was Alex Jansen (1846). Hij beschikte over een eenvoudige houten drukpers. Twintig jaar later waren in Helmond twee drukkerijen gevestigd. In 1879 werkten in de drie Helmondse drukkerijen naast de eigenaar/drukker gemiddeld drie knechten. Weer twintig jaar later zijn in vier drukkerijen ongeveer dertig mensen werkzaam.³

Een van de drukkerijen was die van Leloup. Deze werd overgenomen door firma Van Moorsel en Van den Boogaart. Hieruit kwam later 'Helmond' voort.

Voor ons onderzoek waren we in grote mate overgeleverd aan de jubileum- en in memoriam-artikelen, die over de diverse directeuren gepubliceerd zijn in de door de drukkerij zelf uitgegeven bladen. Per definitie lovende artikelen dus.

Een tweede bron vormt het jubileumboekje van de Bond Druk en Papier uit 1983⁴, dat vooral geïllustreerd is met foto's van de drukkerij. In de tekst komt het faillissement van Drukkerij Helmond ruim aan bod, maar ook zijn in het boekje bijdragen van leden van de vakbond opgenomen, die bij 'Helmond' gewerkt hebben. Deze geven een goed beeld van de sfeer in het bedrijf.

De verblijfplaats van het archief van de N.V. -of wat daar nog van over is na de roerige faillissementsperiode- is helaas onbekend.⁵ De gemeentelijke archiefdienst kon indertijd slechts wat dummies en folders bemachtigen. Wel bezit het G.A.Helmond sinds vorig jaar in het archief H.M. Knapen een aantal stukken, die ons een beeld geven van het bedrijf gedurende de jaren 1973-1982, maar vooral van het werk van de Bond Druk & Papier en van vakbondsman Knapen in een crisisperiode.

De voorganger: Van Moorsel en Van den Boogaart

Antonius Johannes Hubertus van Moorsel (1877-?) was een zoon van gemeente-ontvanger Arnoldus H. van Moorsel. Een broer van hem, Petrus, verdiende eveneens als gemeente-ontvanger de kost.⁶ In november 1902 trouwde A. van Moorsel met de achttienjarige Helmondse Everdina F.A. Taabe. Ze kregen drie kinderen in Helmond.

Het gezin vertrok in september 1911 naar Boxtel.⁷ In de gemeentelijke bevolkingsboekhouding was Antonius van Moorsel bekend als boekdrukker, later (ook) als uitgever. Over de reden van zijn vertrek uit Helmond tasten we nog in het duister. Volgens Heeren werd de firma ontbonden, hoewel de naam Van Moorsel opgenomen blijft in het colofon van De Zuidwillemsvaart, de bekendste uitgave van de drukkerij.

Johannes Lambertus van den Boogaart (1872-1949) was ook Helmonder van geboorte. Al op zeer jonge leeftijd kwam hij in het drukkersvak terecht bij de firma F.A. Wolters. Toen deze zaak in 1894 werd uitgebreid tot een stoomsnelpersdrukkerij, werd Van den Boogaart deelgenoot in de firma met de nieuwe naam Wolters en Co. De zaak werd in 1897 ontbonden. Johan van den Boogaart begon met Ant. van Moorsel een nieuwe drukkerij.

Van den Boogaart was jaren lid van het Burgerlijk Armbestuur. Zijn belangstelling voor geschiedenis kwam tot uiting in zijn jarenlang lidmaatschap van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant en van de Heemkundige studiekering 'Helmond', voorloper van onze vereniging.⁸

Johan trouwde met Elisabeth de By (1882-1925). Tussen 1910 en 1924 kregen zijn vrouw en hij tien kinderen.⁹

Huurkoop

Op 24 november 1897 nam de firma Van Moorsel en Van den Boogaart de drukkerij van Joseph Leloup over. Ze verkreeg daardoor een snelpers, een handpers, tien man personeel en de uitgeverrechten van De Zuid-Willemsvaart die in april haar zeventiende jaargang ingegaan was.¹⁰

Blijkens de notariële akte¹¹ werd drukkerij Leloup gehuurd door Johannus L. van den Boogaart, zijn vader en de moeder van Antonius Van Moorsel. De collega naamgever van de firma is dus formeel-juridisch geen medefirmant in de drukkerij!

Feitelijk behelst de akte een vorm van huurkoop: De huur wordt aangegaan voor een termijn van zestien jaar, voor de som van in totaal achtduizend gulden. Na het betalen van de totale som (in 1919 dus) zouden de huurders eigenaar van het bedrijf worden. Tot die tijd blijft verhuurder J. Leloup het recht behouden om toezicht te houden op het beheer van de inventaris. De

huurders-kopers mogen zijn naam blijven gebruiken en Leloup liet vastleggen dat hij gedurende de looptijd van het contract geen nieuwe uitgeverij of drukkerij zou beginnen of deel zou nemen in een drukkerij van een ander.

Ouwerling en Hendriks

Drukkerij Van Moorsel en Van den Boogaart ontwikkelde zich tussen 1900 en 1910 tot een bedrijf met zo'n dertig werknemers.¹²

Twee personeelsleden verdienen het hier vermeld te worden: H. Ouwerling en G. Hendriks.

Hendrik Nicolaas Ouwerling (1861-1932) was drieëntwintig jaar¹³ hoofdredacteur van 'De Zuid'. In 'zijn' periode stelde de Zuidwillemsvaart zich kritisch op ten aanzien van allerlei maatschappelijke (wan)toestanden. Het aantal abonnees steeg in enkele jaren van 300 naar 1400!

Ouwerling was niet alleen een bekende figuur op taalkundig en maatschappelijk gebied, maar ook als historicus. Jarenlang was hij bestuurslid van het Provinciaal Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. Hij schreef vele artikelen, gebaseerd op archiefonderzoek. Ouwerling behoorde, samen met o.m. Sassen, Juten en Van Sasse van Ysselt, tot de eersten die modern archiefonderzoek gebruikten voor de regionale geschiedbeoefening. Zijn levenswerk over Deurne, Liessel en Vlierden, postuum verschenen, werd met veel waardering ontvangen.¹⁴

Gerardus J. Hendriks, kwam op 2 augustus 1905 bij de firma. Zijn 'middelpbare studies'¹⁵ had de Vlieland in Tilburg gevolgd. G. Hendriks was niet alleen voor journalistieke arbeid voor De Zuidwillemsvaart ingehuurd. Hij moest ook zorgen voor een betere verkoop van het 'Zondagsblad voor het Katholiek Huisgezin' van de Paters Capucijnen. Zowel zijn journalistieke als organisatorische activiteiten waren succesvol. Hij schreef veel artikelen en feuilletons en enkele romans. Het zondagsblad groeide uit tot een belangrijk katholiek weekblad. Hij had een belangrijk aandeel in de omzetting van de 'firma Van Moorsel en Van den Boogaart' in de 'N.V. Boek- en Handelsdrukkerij Helmond'. Daarvan werd hij in 1913 mededirecteur.

Drukker en uitgever

De firma Van Moorsel & Van den Boogaart hield zich niet alleen met drukken bezig, maar ontwikkelde zich tevens tot uitgever van allerlei literatuur/lectuur. Een belangrijk produkt was 'De Zuidwillemsvaart'. Deze verscheen elke woensdag en zaterdag.

Met name door de katholieke emancipatie in het begin van deze eeuw, ging een groeiend aantal verenigingen en instellingen periodieken volschrijven. Van Moorsel & Van den Boogaart drukte er talloze. Enkele voorbeelden zijn: De Missie-illustratie, Gemerts kerkklokje en De Borneo-Almanak.

Als uitgever richtte het bedrijf zich voornamelijk op de markt voor populair-religieuze literatuur.¹⁶

Vanaf het einde van de negentiende eeuw steeg de vraag naar drukwerk. De toenemende bevolking, een groeiend verenigingsleven en vooral de zich snel uitbreidende industrie waren daarvan de oorzaken. Rond 1895 waren de Helmondse drukkerijen uitgerust met door gasmotoren mechanisch aangedreven snelpersen (gietijzeren cilinderpersen).¹⁷ Later werd ook het zetwerk gemechaniseerd. De Helmondse drukkerijen schaften de linotype, die hele regels zetsel giet, pas na het eerste decennium van deze eeuw aan.¹⁸

In 1913 was Drukkerij Van Moorsel & Van den Boogaart zo ver gegroeid dat het bedrijf een aantal aparte afdelingen kende. Een zetterij met ca. 24 handzetter(s!), de drukkerij (twee drukkers en twee leerjongens), de binde-rij, en expeditie, administratie en uitgeverij.

De oprichting van de Naamloze Vennootschap

Het kapitaal voor de aanschaf van geavanceerde apparatuur kon steeds moeilijker uit de eigen winst gefinancierd worden.

Grotere drukkerijen gingen vreemd vermogen verwerven via omzetting in een naamloze vennootschap. In Helmond was drukkerij Aug. Pellemans de eerste die, in 1909, die stap zette.

Van Moorsel & Van den Boogaart volgde in 1913. De naam werd gewijzigd in 'NV Boek- en Handelsdrukkerij Helmond'.¹⁹ De twee jaar eerder naar Boxtel vertrokken Van Moorsel, komt in de statuten van de N.V. niet meer voor.

Het kapitaal van de vennootschap bedroeg f 200.000,-. Bij de oprichting werden 55 aandelen van f 1000,- geplaatst en volgestort.

Van N.V. naar B.V en Holding

Vooral over de groei van het bedrijf zijn slechts incidenteel gegevens beschikbaar.

In 1918 nam 'Helmond' drukkerij Pellemans over.

Een kranteberichtje naar aanleiding van de zestigste verjaardag van directeur G. Hendriks in 1942²⁰ vertelt ons iets over de organisatie van het bedrijf op dat moment. De N.V. is verdeeld in vier afdelingen, namelijk de redactie, administratie, drukkerij en zetterij.

In 1954 bestaan o.a. een afdeling voor het uitgeven van publiciteitsorganen, een uitgeverij van boeken en de afdeling handelsdrukkerwerk.

De sales-promotie afdeling werd rond de jaren zestig een zelfstandige afdeling onder de naam 'Helmond Promotions' en breidde haar klantenkring behoorlijk uit.²¹

Uiteindelijk werd begin 1980 de N.V. opgesplitst in vijf besloten vennootschappen. Drukkerij-Uitgeverij Helmond BV fungeerde in het vervolg als houdstermaatschappij van een holding, handelend onder de naam Helmond Productions.²² Onder de holding vielen:

- Drukkerij Helmond BV
- Uitgeverij Helmond BV
- Computer Service Helmond BV (reken- en computercentrum)
- Helmond Promotions BV (sales-promotions)

De directie bestond op dat moment uit drs. W.G.M. Hendriks, drs. M.H.J. Hendriks (uitgeverij) en F.J.F. Greve. Als directieleden werden zij voor gegaan door de volgende personen:

1913: J.L. van den Boogaart (41 jaar), voor de drukkerij en G.J.H. Hendriks (31 jaar), voor uitgeverij en redactie.

1954: Per 1 oktober trad drs. W.G.M. Hendriks uit Aarle- Rixtel als opvolger van zijn vader toe tot de directie. Daarin zitten verder zijn broer J. Hendriks en dr. H. van der Grinten. W. Hendriks kreeg de uitgeverij van boeken onder zich.²³

1957: De taken zijn als volgt verdeeld:
J. Hendriks technisch directeur, H. v.d. Grinten commercieel directeur en W. Hendriks directeur van de uitgeverij.

De N.V. specialiseerde zich -naast De Zuidwillemsvaart!- in het drukken en uitgeven van in die tijd goedkope romans en kinderboeken. In de jaren dertig verschenen de eerste 'kwartjes-boeken'.

Daarnaast werd in 1917 het weekblad De Nieuwe Eeuw opgericht. Enkele bekende namen van redactionele medewerkers aan die periodiek zijn Kropman, Max van Poll, Pieter van der Meer de Walcheren en Gerard Knuvelder.²⁴ Een andere uitgave was het dagblad De Morgen. Het eerste nummer daarvan kwam uit op zaterdag 6 september 1924. Het doel van deze krant was "Maatschappelijk herstel in Christus". Voor een -niet compleet!- overzicht van de uitgaven tot 1940 zie bijlage 1.

Na de Tweede Wereldoorlog

Na de Tweede Wereldoorlog ging de drukkerij zich meer en meer toeleggen op vierkleuren reclame-drukwerk. Het grote pakket goedkope boeken kwam om 'diverse markttechnische' redenen te vervallen. Ook verschillende tijdschriften, zowel in eigen uitgave als in opdracht van derden gedrukt, kwamen niet meer tot bloei en werden na enige tijd stopgezet.

Daar tegenover drukte 'Helmond' in eigen beheer een nieuw pakket met schoolboeken en andere (goedkope) boeken voor de jeugd. Tegelijkertijd maakte de sector drukwerk voor derden een snelle groei door.

Het dagblad - sinds 1945 de 'Helmondse Courant' - werd in 1964 verkocht aan uitgever 'Cebema'.²⁵ In het begin van de jaren zeventig ontving 'Helmond' als vierde drukkerij in Nederland het kwaliteits-certificaat van de V.G.P.I., de vereniging van grafische industrie.

De uitgeverij ging zich na 1945 steeds meer toeleggen op het uitgeven van non-fiction. Zo werd een fonds populair-wetenschappelijke werken opgebouwd. Daartoe behoren titels als: 'Het blinde mensdom' van de Leuvense filosoof prof. dr. E. de Greeff. Van dr. Biot: 'Opvoeding tot liefde', 'Lichaam en ziel' en 'De gezondheid van de mens'. Deze boeken zijn op goed-katholieke leest geschoeid.²⁶

De uitgeverij ging haar boeken steeds meer uit het buitenland betrekken en maakte een grote groei door.

In het fonds jeugdboeken maakten (zelfgeschreven?) series als de Helm-Pockets en de Heldenserie, grotendeels geschreven door J. D. Degreef en Sandor Kis, (ca. 1960) furore.²⁷

Medio de jaren zeventig was 'Helmond' actief als uitgever van stripverhalen, in samenwerking met o.a. Lombard in Brussel. Voorbeelden daarvan zijn (delen uit) de series Luc Orient en Blake & Mortimer.²⁸

In 1980 bestond een belangrijk deel van het fonds uit vrijetijdsboeken.

Daarnaast ging het bedrijf zich meer en meer op andere vlakken profileren. Zo ging de computerafdeling zich toeleggen op het verwerken van adressenbestanden en van accept-girokaarten voor derden. Haar klantenkring werd snel groter.

Huisvesting en apparatuur

Na de laatste oorlog werden in snel tempo alle zetmachines door nieuwe vervangen. In 1958 begon de drukkerij met het verkennen van het offsetgebied door de aanschaf van enige machines voor klein-offset. Drie jaar later werd de eerste grote offset-rotatiemachine gekocht.

Ook voor huisvesting werd iets nieuws gezocht. De eerste fase van nieuwbouw aan de Zandstraat op het industrieterrein werd in 1961 vol-

tooid, terwijl de tweede fase in 1966 werd opgeleverd. In dat jaar werd het gebouw aan de Zuid-Koninginnewal, waar het bedrijf vanaf het begin gewerkt had, gesloopt. Het gebouw moest wijken voor de Traverse.

Het nieuwe bedrijfsgebouw (kantooradres: Churchilllaan 107) werd op 21 januari 1967 feestelijk geopend.

De snelle toename van opdrachten zowel in kwalitatief als in kwantitatief opzicht, maakte voortdurende modernisering en uitbreiding van de apparatuur noodzakelijk. In de jaren '70 werd de tweede offset-rotatiepers geïnstalleerd. De zetterij ging van lood over op fotozetten en de drukkerij werd speciaal toegerust om tijdschriften in een uitgebreid scala te vervaardigen qua omvang en uitvoering.

In 1980 werd de fotozetterij geheel vernieuwd en werd een hypermoderne, bijna nog niet in het land toegepaste combinatie van computer en zetapparatuur geïnstalleerd. Een investering die vele miljoenen kostte. Op dat moment is drukkerij Helmond echter al aan haar ondergang begonnen.

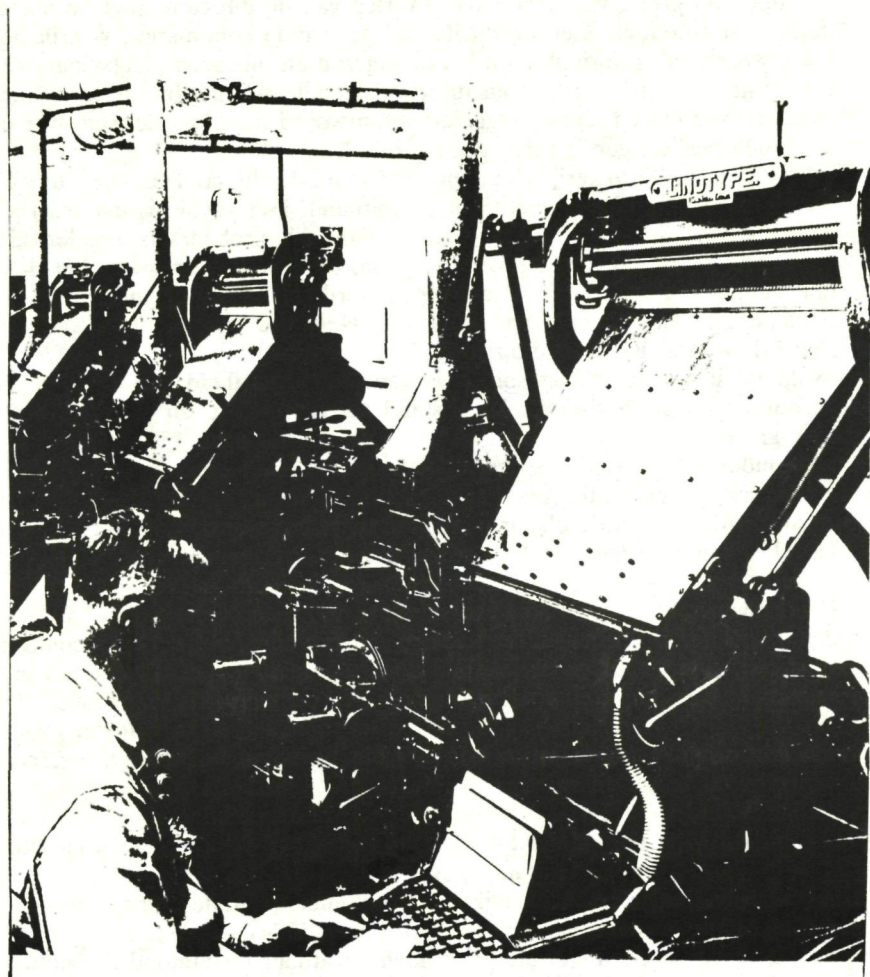
Reorganisatie en faillissement

Voor zover gegevens beschikbaar zijn, deed het bedrijf de grote investering in nieuwe machines op een moment dat dat markttechnisch niet haalbaar was. Bovendien kampte het bedrijf al vanaf 1979 met een hoog ziekteverzuim.

Vanaf medio 1979 maakte de vakbond Druk en papier zich druk over de problemen bij de drukkerij/uitgeverij. Op 31 juli van dat jaar riep vakbondsbestuurder H. Knapen de bestuursleden die bij 'Helmond' werkten bijeen. Knapen had "alarmerende berichten vernomen." Hij maakte zich bezorgd over plannen van de directie om een onderzoek in te laten stellen naar de marktpositie van het bedrijf. Een eventuele reorganisatie op grond van dat onderzoek zou immers ontslagen kunnen betekenen.

De vakbondsleden besloten "als medewerkers van de drukkerij" vragen te stellen aan de Ondernemingsraad (O.R.). "Als hoofdmotief geldt, dat bij een negatieve ontwikkeling we (lees: de vakbond) nooit op ons brood gesmeerd kunnen krijgen, dat we ons passief opstelden."²⁹ Henk Knapen c.s. vroegen aan de O.R. wat het doel van het onderzoek was en of, en zo ja welk, verband er bestond tussen het hoge ziekteverzuim en het entameren van een onderzoek.

De O.R. antwoordde dat voor de medewerkers van het bedrijf de redenen volstrekt duidelijk behoorden te zijn: "het is a.h.w. een vervolg op eerder onderzoek bij de afdeling verkoop van de drukkerij. Daarnaast worden de oorzaken van het ziekteverzuim onderzocht. Ziekteverzuim dat aanmerkelijk boven het landelijk gemiddelde uitstijgt en al vele malen eerder in de O.R. aan de orde is geweest." In september 1979 begon het onderzoek.

Machinezetter aan het werk

De directie liet het bedrijf doorlichten door het grafisch economisch adviescentrum G.E.A. In het eindrapport³⁰ werd onder meer het volgende opgemerkt:

"Een beleidsplan op langere termijn ontbreekt. De besluitvorming gebeurt daardoor op grond van incidenteel overleg van de directeur met de afzonderlijke staffunctionarissen en uit de staf gevormde commissies, waarin ook het afwegen van prioriteiten en het corrigeren en bijsturen plaatsvindt. Van een gestructureerd overleg van directie met alle staffunctionarissen, waarin iedereen vanuit een eigen vakgebied verantwoord mee kan denken over de te nemen beslissingen is (nog) geen sprake."

"Het beleid bij Drukkerij 'Helmond' BV is o.i. te directief en geeft te weinig opening voor eigen creativiteit en initiatief. Het gevolg is dat iedereen alleen staat, zijn eigen zaken zo goed mogelijk probeert te regelen, dat niemand ergens op aangesproken kan worden, omdat er geen duidelijke taakstellingen gemaakt zijn. Beslissingen worden ad hoc genomen."

"Het huidige sociale beleid van Drukkerij 'Helmond' BV wordt gekarakteriseerd door een charitatieve instelling."

"Men vindt dat er weinig sprake is van echte openheid, men ervaart de verhoudingen als autoritair. De afstand tussen directie en personeel acht men groot."

"De ondertoon in vele gesprekken gaf ons de indruk dat de kollegialiteit, met name tussen leidinggevende functionarissen in de productie, niet optimaal is. Men ontmoet elkaar functioneel nauwelijks. Voor zover men elkaar kent en waardeert, is dat op het informele vlak."

Daarnaast constateert het rapport een hoog ziekteverzuim. Maar "ondanks de problemen waar de productie-medewerkers dagelijks mee geconfronteerd worden, voelt men zich in het algemeen persoonlijk verbonden met het bedrijf." Chefs weten geen raad met de vragen van het personeel. "De oorzaken van het ziekteverzuim en de afnemende motivatie, (moeten) vooral (worden) gezocht in de wijze waarop mensen worden ingezet, ingeschakeld en geïnformeerd."

Verderop in het proces worden de problemen bij Drukkerij Helmond door de vakbond in tien punten samengevat:

1. De holding is in moeilijkheden gekomen door de jaarlijks terugkerende verliezen van de drukkerij (vanaf 1974).
2. Noch de computer-afdeling, noch de afdeling Helmond Promotions is verantwoordelijk voor de slechte gang van zaken.
3. Door de goede resultaten van de uitgeverij werden de slechte resultaten van de drukkerij tot en met 1978 versluierd.
4. Reorganisaties bij de drukkerij verbeterden niets.
5. Een slecht investeringsbeleid, leidt tot een slechte bedrijfssituatie.
6. De motivatie van de werknemers is niet optimaal.

7. Diverse afdelingen hebben te lange periodes van stilstand of weinig werk.
8. Voor het huidige machinepark en personeelsbestand is te weinig werk voor handen.
9. De te maken prijzen voor drukwerk zijn te slecht om rendabel te kunnen voortbestaan.
10. Een financiële injectie biedt tijdelijke oplossingen maar is slechts uitstel van executie.

Ontslagen

Nog voordat het eindrapport beschikbaar kwam (maart), was het bedrijf per januari 1980 opgesplitst in vier B.V.'s onder één houdster-B.V. Op 11 september vermeldden de notulen van de O.R. dat het "langverwachte" G.E.A.-rapport ontvangen was.

Eind november meldde de directie aan het centraal bureau voor de grafische bedrijven dat 'Helmond' voornemens was nog verder te reorganiseren. De directie was van plan op 10 december het personeel in te lichten.

In een brief van R. van Tilborg (federatiebestuur Druk & Papier) aan W. Benders, secretaris Druk en Papier afd. Helmond d.d. 9 december 1980 wordt gesteld dat: "deze reorganisatie een gevolg is van het verslechteren van de bedrijfsresultaten." Als voornaamste reden wees Van Tilborg een te grote afhankelijkheid van de uitgeverij-activiteiten aan. Hij schaaft zich daarmee achter de conclusies van het rapport.

Op 10 dec 1980 berichtte het Helmonds Dagblad dat bij de drukkerij tien ontslagen zullen vallen. Op 12 december werd daadwerkelijk ontslag aangevraagd voor acht werknemers.

De maatregelen bleken niet het verhoopte effect te sorteren. De omzet liep in steeds sneller tempo terug. Vlak na de vakantie van 1981 noemde directeur W. Hendriks als oorzaken van de verliezen de overal slechter wordende markt. 'Helmond' miste met name de stripboeken van Lombard. Maar, hij was druk doende om weer druk-opdrachten voor stripboeken terug te krijgen. Dat was ook wel nodig, want Hendriks moest mededelen dat Elektuur volgend jaar niet meer bij 'Helmond' zal zijn. Hoewel het bedrijf gezakt was met de prijs, is concurrent N.B.D., onder die prijs door gegaan.

Maar ondanks de slechte marktsituatie waren veel pluspunten te noemen: de verkoop is aanzienlijk verbeterd, verkopers volgen een bijscholingscursus, de interne communicatie is verbeterd, het ziekteverzuim is teruggelopen en het machinepark verbeterd.

Faillissement

Ondanks de optimistische woorden van Hendriks, blijkt in de maanden die volgden verder gepraat te worden over 'reorganisatie' en 'afslanking'. Op 20 februari 1982 bleek de vakbond "voortijdig" uit de school geklapt te hebben. Het Helmonds Dagblad meldde dat ongeveer veertig van de 160 werknemers ontslagen zouden gaan worden. De directie weigerde commentaar, omdat afgesproken was (ook met de vakbond) om pas een week later in de openbaarheid te komen. Het bedrijf was namelijk nog "in onderhandeling met bank en overheid over de financieringsbehoefte."

De onrust werd er niet minder door. Op woensdag 3 maart 1982 gingen ongeveer 50 werknemers in staking. De directie vroeg in een interne mededeling aan de werknemers om niet te staken, gezien de problemen waar het bedrijf mee te maken had. Aan het einde van die maand verzocht de directie alle medewerkers/sters om op donderdag 1 april om 14.00u in de kantine te zijn. Daar zou informatie worden gegeven over de aangekondigde reorganisatie.

Op diezelfde eerste april kondigde het Helmonds Dagblad ontslag aan voor 32 man. "Het bedrijf kwam ondermeer in de problemen door het wegvallen van de drukwerk-order voor Elektuur, een tijdschrift voor amateurs op het gebied van de electronica. Dat was een maandelijks order van boven de 100.000 exemplaren in vier verschillende talen," aldus de krant.

De directie besloot op 13 april surséance van betaling aan te vragen, toen het ministerie van economische zaken de aanvraag voor een garantiekrediet van 3 miljoen gulden niet wilde honoreren. Die dinsdagavond vanaf tien uur bezetten alle 148 werknemers het bedrijf, totdat mr. J. Krager was gearriveerd, de bewindvoerder in de voorlopige surséance van betaling. Het personeel wilde met zijn actie beletten dat een der schuldeisers, de firma Bührmann-Tetterode een gloednieuwe offsetpers van enkele miljoenen guldens uit het bedrijf weg zou halen. Om deze zg. Speedmaster uit het bedrijf te halen, stond de hele dag een vrachtwagen van Van Gend & Loos en een loader klaar.

De problemen bij 'Helmond' zorgden voor grote onrust bij alle drukkers in de regio. Zo spraken de gezamenlijke drukkers in het gewest hun verontrusting bij de streekraad uit, over de aanschaf van fotografische zetapparatuur (ter waarde van 59.000 gulden) door Helso-bedrijven. Zij vonden de economische situatie in de grafische bedrijfstak van dien aard dat uitbreiding van de capaciteit tot nog meer overcapaciteit zou leiden. Ook buiten de regio baart het aankomende faillissement zorgen. D'66 stelde zelfs kamervragen over de weigering van minister Terlouw van economische zaken om een garantiekrediet beschikbaar te stellen, mede gezien de hoge werkloosheid in Helmond.

Bewindvoerder Kager jr. constateerde dat de enige overlevingskans van de onderneming zat in een overname. Vanaf half mei ging hij op zoek naar potentiële kandidaten. Op 23 juni 1982 moest het dagblad melden dat voor Drukkerij Helmond B.V. geen redding mogelijk was. Geen enkele kandidaat bleek bereid of in staat 'Helmond' over te nemen. "Een Nijmeegs bedrijf" was lang bereid tot overname. Dat ging niet door omdat de bank van dat bedrijf geen groen licht gaf. 134 Personeelsleden van de drukkerij en uitgeverij kwamen op straat te staan. De computer-afdeling werd overgenomen door Zonnenberg Computerservice in Oss.

De poorten van Drukkerij/Uitgeverij Helmond B.V. bleven vanaf 2 juli gesloten. Aan een faillissement was niet meer te ontkomen, ook al moest de rechtbank de uitspraak ervan ten gevolge van een overvolle agenda tot 4 augustus uitstellen. "De problemen bij Drukkerij/Uitgeverij Helmond B.V. zijn veroorzaakt door een te grote capaciteit bij een teruglopende markt. De schuld van het bedrijf beloopt zo'n twintig miljoen gulden."

Later, in augustus, werd bekend dat drukkerij Van Stiphout BV Uitgeverij Helmond BV zou overnemen. "De werkgelegenheid van negen van de dertien personeelsleden is daarmee veilig gesteld," aldus wederom de krant.

Op 23 november 1982 volgde de openbare verkoop wegens faillissement van Drukkerij Helmond B.V.

Epiloog

De uitgeverij is bij het faillissement gekocht door Drukkerij Van Stiphout en de heer M.H.J. Hendriks gezamenlijk. M. Hendriks is een neef van W. Hendriks en vanaf ongeveer 1965 was hij werkzaam in de uitgeverij, laatstelijk als directeur.

Uitgeverij Helmond werd verplaatst naar de Zuiddijk en draait sindsdien weer volop. Het fonds bestaat uit vrijetijdsboeken, streekromans en jeugdboeken (Cissy van Marxveld en Leni Saris bijv.) en opnieuw uit strips: Blueberry en andere series worden door Uitgeverij Helmond verspreid in Nederland. Partner Van Stiphout is inmiddels verdwenen uit Uitgeverij Helmond B.V.

BIJLAGE 1 : Produktie tot 1940

Enkele produkten uit de periode 1913-1940

Periodieken: De Zuidwillemsvaart (kwam driemaal per week uit vanaf september 1916 en werd dagblad in maart 1921)

De Nieuwe Eeuw, weekblad (1917)

De Morgen, dagblad

De Illustratie voor het Katholiek Huisgezin, weekblad

Het R.K. Ziekenhuis en de R.K. Charitas, 14-daags blad

Onze Courant voor de R.K. jeugd, weekblad

Groot-Eindhoven, weekblad

Boekenfondsen:

Roman-Bibliotheek

Stella-Editie

Ontspannings-Bibliotheek

Universele Bibliotheek, waarvan de boeken werden voorgelegd aan een keurraad, waarin een aantal prominente letterkundigen zitting hadden.

Enkele titels van uitgegeven boeken:³¹

Kees - de koning der zandbaan

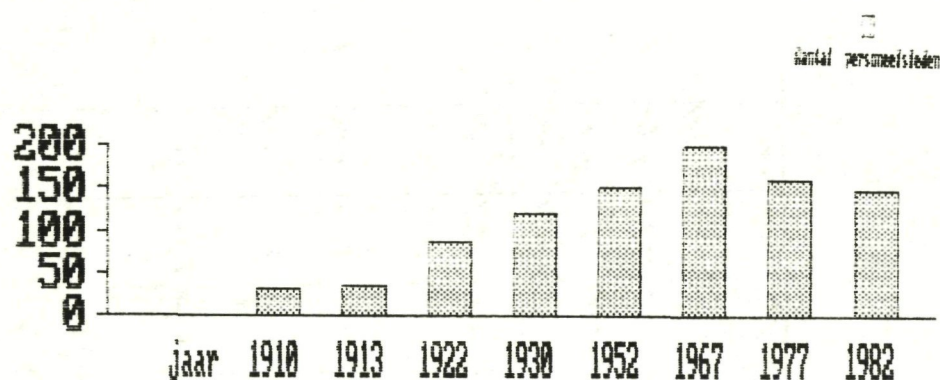
Peter Dornier

Met de Uiver naar Melbourne (Nor. Heerkens)

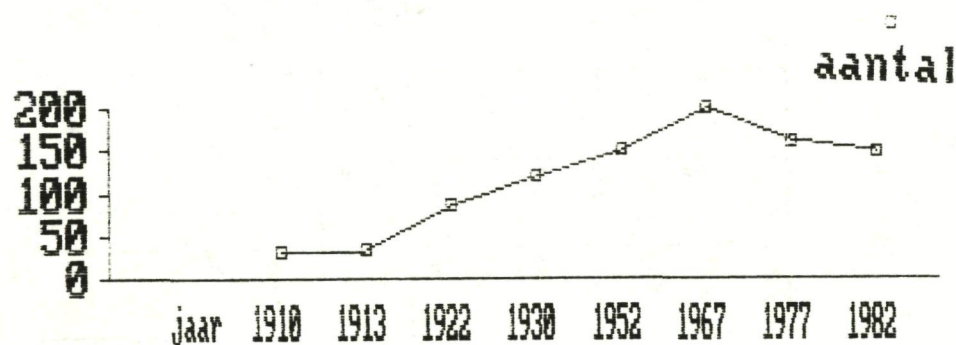
De werken van Ouwerling, Heeren en Jos van Wel

BIJLAGE 2. PERSONEELSBESTAND.

Voor de herkomst der cijfers, zie voetnoten 11, 32 en 33

Voor de herkomst der cijfers, zie voetnoten 11, 32 en 33

BIJLAGE 3. OMZETTEN, WINST EN VERLIES 1971-1980.

	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
OMZET drankery	8.725	6.781	9.047	11.762	12.149	11.651	14.163	*15.329	16.369	17.297
" bakkery	4.126	6.909	9.476	11.892	18.576	19.325	25.746	*10.266	24.862	19.875
" Huis Room	997	1.255	1.757	1.177	1.313	832	1.388	*1.508	1.964	1.697
" Comp. eenen	259	349	471	644	420	631	776		986	964
Exp. op bierpotten	111	108	105	129	160	131	141		192	173
Incidentel bakkery	388	308	134	305	597	725	583		668	1.194
Schido Winst	121	—	112	132	637	80	311	494	—	—
" Verlies	—	411	—	—	—	—	—	—	328	1.505 ± 1.61
Risicorente Reserve Ingehouden winst	1981	1.679	1.813	1.684	1.903	1.914	1.764	2.047	1.698	238
Verlies drankery	?	?	?	701	649	1.325	1.553	1.170	1.700	± 1.500
										* i.v.m. opstelling

(Bron: GAHm, Archief H.M. Knapen, inv.nr. 1)

NOTEN:

1. De basis voor dit artikel werd door Eveline van der Wegen gelegd tijdens haar stage bij de archiefdienst in april j.l. Hiervoor onze dank.
2. G. van Hooff, Drukkers in Helmond en hun drukwerk in de 19e eeuw, in: Helmonds Heemkroniek 1981, blz. 8-21, 32-48 en 1983, blz. 81-93, 159-161.
3. Volgens G. van Hooff, a.w. 1981 blz. 39, 1983 blz. 90.
4. G. van Hooff en H. Knapen, 80 jaar afdeling Helmond Druk en Papier [Helmond, 1983]
5. Wellicht bij de heer Kager, bewindvoerder en curator van het bedrijf.
6. GAHm, Bevolkingsregister 1890-1900, deel 5, fol. 233 en J. Heeren, Biografisch woordenboek van Helmond, [Helmond, 1920], blz. 157. Petrus vertrok in 1906 naar Utrecht, maar vestigde zich in maart 1907 toch weer in Helmond, nu als journalist. Zie Bevolkingsregister 1900-1913, deel 8 fol. 179.
7. GAHm, Bevolkingsregister 1900-1913, deel 8 fol. 179.
8. De heer Joh. v.d. Boogaart 70 jaar in: Zuidwillemsvaart (verder: ZWV) 15-9-1942.
Jac. Heeren, In memoriam Joh. L. v.d. Boogaart in: Helmondse Courant 19-4-1949.
9. GAHm, Bevolkingsregister 1913-1925, deel 2 fol. 245, 276.
10. Vanaf 24 juli 1890 veranderde men de naam in 'De Zuidwillemsvaart'.
11. GAHm, Notarieel Archief inv. nr. 590, acte 267.
12. G. van Hooff en H. Knapen, a.w., blz. 20. Op een foto uit ca. 1904 staan 11 personeelsleden.

13. Van 1899 tot 1922.
14. H.N. Ouwering, Geschiedenis der dorpen en heerlijkheden Deurne, Liessel en Vlierden [Helmond, 1933] door J. Heeren bewerkt onder de titel 'Uit het verleden van de vroegere dorpen en heerlijkheden Deurne, Liessel en Vlierden' [Helmond, 1963]. In 1974 is het oorspronkelijke boek fotografisch heruitgegeven door drukkerij Noud van den Eijnde in Deurne.
15. P. K[uijpers], In Memoriam G.J.H. Hendriks in: Helmondse Courant 31-1-1952. Kuipers vertelt er jammer genoeg niet bij welke studies aan welke opleiding. Th. van der Heijde vermeldt in zijn bijdrage aan '80 jaar afdeling Helmond Druk en Papier' echter, dat Hendriks "een oude hoofdonderwijzer" was (blz. 76).
16. G. van Hooff en H. Knapen, a.w., blz. 20.
17. G. van Hooff, a.w., 1981, blz. 40-41.
18. G. van Hooff en H. Knapen, a.w., blz. 20-21. Intussen is de monotype, die losse letters giet, al ontwikkeld.
19. De statuten werden goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 13 juni 1913, nummer 61.
20. Een hartelijke huldiging! in: ZWV 16-4-1942.
21. A. Hermans, Faillissement Drukkerij Helmond, [zp, 1984] (in het Archief H.M. Knapen).
22. Helmond Productions werd ingeschreven in het handelsregister Eindhoven onder nummer 43427.
23. Drs. W.G.M. Hendriks, directeur van de N.V. Boekdrukkerij 'Helmond' in: Helmondse Courant 9-10-1954. Van der Grinten was vanaf 1936 aan het bedrijf verbonden, eerst als hoofd van uitgeverij, later ook als directeur van de krant. Vóór 1936 had H. van der Grinten gewerkt bij drukkerij Schriks in Asten. (Helmondse Courant 1961, 2 en 3 juni)

24. P. K[uijpers] In memoriam G.J.H. Hendriks.
25. Zie J. van der Heijden, Beroering in Helmonds krantenwereldje; vijftientig jaar Brabant Pers, in: Helmonds Heem 1989, nummer 2, blz. 27-39.
26. Drs. W.G.M. Hendriks, directeur van de N.V. Boekdrukkerij Helmond in: Helmondse Courant 9-10-1954.
27. In de Heldenserie verschenen levensbeschrijvingen van Henri Ford, Stanley, Amundsen, Marie Curie, Da Vinci, Nobel, Schweizer, en vele anderen.
In de Helm-Pockets, verschenen naast 'klassieke boeken' als Robinson Crusoe en Alleen op de Wereld, series avonturenboeken, indianenboeken, detectiveboeken, cowboyboeken en 'meisjesboeken'.
28. Bijv.: Paape & Greg, Luc Orient - De planeet van de angst [Helmond, 1975] en E.P. Jacobs, (Blake &) Mortimer (in Parijs) - S.O.S. meteoren [Helmond, z.j.(1975)].
29. GAHm, archief H. Knapen, inv. nr. 1, hieruit: brief dd 22-8-1979.
30. GAHm, archief H.M. Knapen, inv. nr. 1, hieruit: J. van der Laan-van Zuylen & M. Schreurs, Rapport betreffende onderzoek bij drukkerij "Helmond" B.V. [26 maart 1980]
31. In 1954 werden de volgende titels opgedist in een artikel ter gelegenheid van het aantreden van de nieuwe directeur W. Hendriks. Deze titels zullen dus wel verkoopsuccessen geweest zijn.

GIEL VAN HOOFF: VAN HARTE GEFELICITEERD

Eind juni is ons lid Giel van Hooff gepromoveerd aan de Technische Universiteit Eindhoven op een proefschrift over de Nederlandse Machine-nijverheid tussen 1825 en 1914. Ook de Helmondse machine-nijverheid, met name Begemann, komt in dat proefschrift voor het voetlicht.

Het boekwerk is verschenen bij het Nederlands Economisch Historisch Archief in Amsterdam onder de titel "In het rijk van de Nederlandse Vulcanus; de Nederlandse machine-nijverheid 1825 - 1914". De handelseditie kost f65,--.

Giel van Hooff, de vereniging feliciteert je van harte met dit resultaat van jarenlange studie en archiefonderzoek.

Teus Korporaal, voorzitter

**N.V.KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE MACHINEFABRIEK
V/H E.H.BEGEMANN 101 JAAR OUD.**

Giel van Hooff

Toen iets meer dan een eeuw geleden, in 1889, de Koninklijke Nederlandse Machinefabriek E.H. Begemann in een naamloze vennootschap werd omgezet, had het bedrijfje al een aardige groei en ontwikkeling achter de rug. De werknemers, bazen én directeur(en) van Begemann zorgen niet alleen voor werkgelegenheid én naamsbekendheid voor Helmond, maar brachten ook wat leven in het stadje en in de plaatselijke politiek. En dat zou in meer of mindere mate de komende eeuw zo blijven.

Over de geschiedenis van het bedrijf, met name de vroegste periode, is al het een en ander gepubliceerd. In het navolgende verhaal wil ik nog een aantal aspecten van de oprichtingstijd, maar ook van de latere ontwikkelingen tot op heden, belichten. Daarbij doe ik slechts een willekeurige greep uit het vele materiaal dat voorhanden is. Zo'n honderd meter bedrijfsarchief ligt in het Helmondse gemeentearchief te wachten op de geschiedvorsers die hier van alles van hun gading zullen vinden.

De oprichter: E.H. Begemann.

Hoewel de feitelijke grondlegger van het bedrijf een werktuigkundige uit Mönchen-Gladbach is geweest (Gustav Bruckenhau), mogen we aannemen dat de jonge ex-marinemachinist Egbert Haverkamp Begemann in de praktijk het bedrijf vanaf het eerste begin heeft geleid. Hij heeft dat gedaan van 1871 tot 1909, waarbij hij vanaf 1873 tevens als alleen-eigenaar optrad en vanaf 1889 als mede-directeur van de N.V. Bij zijn afscheid verschenen in diverse bladen levensberichten en daaraan ontleen wij het een en ander.¹ E.H. Begemann, geboren in 1848 te Geervliet (Z.H.) als zoon van een dominee, kwam na een gymnasiumopleiding te Bielefeld, in 1865 op de Marine-machinistenschool in Hellevoet- sluis terecht. Deze opleiding had vooral de belangstelling van zonen (meisjes kwamen toen nog lang niet in aanmerking) uit gezinnen in de middenklasse. De ouders konden veelal niet het schoolgeld voor HBS en Polytechnische School te Delft voldoen. Wilde zoonlief in de (stoom)techniek, dan vormde de machinistenschool van de marine een van de weinige opleidingsmogelijkheden in Nederland. De belangstelling daarvoor was groot en de school nam een streng toelatings-examen af.

De 17-jarige Begemann slaagde in 1865 bij een examen voor vier plaatsen als machinist-leerling als eerste van de 68 kandidaten. Hij verbleef daarna vier jaar in Nederlandsch - Indië en klom daarbij op tot machinist 2e klasse. Via zijn familie te Nuenen is hij vermoedelijk bekend geraakt met de oprichtingsplannen voor een ijzergieterij en werktuigfabriekje te Helmond.

Begemann was een aimabel figuur en een gezellige prater. Hij was ook een goede verkoper. Het verhaal gaat dat hij, in een persoonlijk gesprek bij het slotdiner ter afsluiting van de in 1879 gehouden Nijverheis tentoonstelling te Arnhem, van koning Willem III de toezegging tot het predicaat 'Koninklijke' wist los te praten. In het Helmondse gemeentearchief zijn nog foto's te vinden van Begemann in toneelkostuum tijdens een van zijn optredens bij "Diana", een van de plaatselijke toneelgezelschappen.

Egbert Haverkamp was ook een handige handelaar, die bijvoorbeeld naast zijn eigen produkten, ook goederen van derden verkocht. Zo liet hij zijn eerste stoomketels uit België en later uit Duitsland -de toen bekende Bütner-ketels- komen. Aan de al eerder vermelde tentoonstelling te Arnhem was ondermeer een wedstrijd verbonden voor de beste en meest complete inzending van gereedschaps-werktekeningen. Begemann stuurde daarbij niet alleen vier van zijn eigen produkten in, een draaibank, een schaafmachine, een pons- en knipmachine en een boormachine, maar tevens zes werktekeningen van drie Duitse fabrikanten.²

Begemann timmerde ook flink aan de weg met zijn bedrijfje middels advertenties en deelname aan tentoonstellingen. Zo was in 1876, vijf jaar na de oprichting, een spiegaten-boormachine van Begemann te zien op de Wereldtentoonstelling te Philadelphia.³

Daarnaast was Begemann nog constructeur en manager. In het bedrijfsarchief zijn verschillende correspondenties te vinden rond ideeën en plannen van Begemann. Steunend op zijn ervaring als machinist ontwierp hij zijn eigen stoommachines.

Verder blijkt Begemann een muzikale, sociale en liberale persoonlijkheid. De eigen bedrijfsfanfare, "Begemann's Ketelmuziek," trad in mei 1884 voor het eerst naar buiten met een serenade aan de oprichter. Deze fanfare was een onderdeel van de personeels- voorzieningen die het bedrijf bood. Het bedrijf had het muziekcorps dan ook van uitrusting voorzien.

De zoon: Egbert Paul Begemann

In 1889 werd J.B. Kam mede-directeur. Hij heeft in het Helmondse maatschappelijke leven een vooraanstaande rol gespeeld en daarnaast als architect zijn sporen heeft verdiend en nagelaten. Naast hem werd in 1909 de zoon van E.H. Begemann directeur. Deze Egbert Paul Begemann is een zeker even markante persoon geweest als zijn vader, zij het dat zijn loopbaan te Helmond van veel kortere duur is geweest.

Egbert Pail was begiftigd met een snel verstand. Zo deed hij zijn eind-examen van de vijfjarige Hogere Burgerschool vanuit de vierde klas. In 1902, op 23-jarige leeftijd, studeerde hij af als werktuigbouwkundig ingenieur aan de Polytechnische School te Delft, de huidige Technische Univer-

siteit. In 1903 trouwde hij met Louise C. de Balbian Verster, dochter van de kantonrechter van Boxtel en Tilburg.

Hij vertrok daarna met zijn vrouw naar de Verenigde Staten om daar onder meer de wereltentoonstelling te St. Louis die in het jaar daarop werd gehouden voor het blad 'De Ingenieur' te verslaan.

Later was hij werkzaam bij de Southern Pacific Co., een spoorwegmaatschappij, en bij de California Engineering and Construction Company. In 1906 overleed zijn vrouw bij de geboorte van hun tweede kind. E. P. Begemann keerde daarop met zijn twee jonge kinderen erug naar het ouderlijk huis, waar hij een plaats kreeg in de fabriek van zijn vader.

In zijn berichten en verslagen voor De Ingenieur geeft Begemann jr. blijk van zijn waardering voor de efficiëntie en zakelijkheid van het Amerikaanse bedrijfsleven. Tijdens zijn praktisch werk daar is hij ongetwijfeld ook in aanraking gekomen met de rationele bedrijfsvoering en ver doorgevoerde specialisatie die in de Amerikaanse metaalindustrie bestond. Voor zijn benoeming tot mededirecteur maakte hij nog een studiereis naar de V.S.

In kringen van de Nederlandse machine-nijverheid ontstond in het begin van de twintigste eeuw een groeiende belangstelling voor nieuwe methoden van bedrijfsvoering en voor de mogelijkheden tot specialisatie.

De invloed van E.P. Begemann is hoogstwaarschijnlijk terug te vinden in de toenemende specialisatie van de firma Begemann op het gebied van pompen. De serie-fabricage van een heel pompen-programma onder de naam TORUS (stier, om de degelijkheid te benadrukken) is een gevolg van deze heroriëntatie. In 1916 houdt hij voor vakgenoten een uitgebreide lezing over dit onderwerp, gepubliceerd in De Ingenieur.

Het aantal geproduceerde centrifugaal- pompen -de firma beperkt zich na 1910 steeds meer tot deze ene soort- stijgt dan ook met sprongen. Is er in 1892 sprake van pomp no.48, op 1 januari 1915 zijn 655 pompen afgeleverd door Begemann. In 1920 is het totaal bijna verviervoudigd tot 2.386. In 1915 worden 200 pompen verkocht, in de drie daarop volgende jaren respectievelijk 482, 433 en 616.

Deze groei in de pompensector zet zich ook na het afscheid van E.P. Begemann voort: de 10.000e pomp wordt in 1930 afgeleverd, in 1938 de 20.000e en in 1946 is het bedrijf al toe aan de 30.000e.

De rationele en planmatige bedrijfsvoering waarvan het initiatief voor een belangrijk deel van E.P. Begemann afkomstig was, had vermoedelijk ook verband met de progressieve maatschappelijke opvattingen van Begemann jr.

In 1912 was hij hertrouwd met Sabine Matthijsen, dochter van Cor Matthijsen, een van de directeuren van de Vlisco, en van Cornelia Roland Holst, een zus van de graficus en ontwerper Roland Holst. Zodoende werd hij verwant met het socialistische echtpaar Roland Holst-Van der Schalk.

Samen met zijn vrouw behoorde E.P. Begemann tot de kring rond de radicale Nuenense dominee Bart de Ligt, een van de leidende figuren binnen de Bond van Christen-socialisten.

De Ligt en de groep rond hem maakten een radikalisering door onder de indruk van de gruwelijkheden van de eerste wereldoorlog. Dit leidde bijvoorbeeld in 1916 tot een internationale oproep om militaire dienst te weigeren. Deze oproep is mede ondertekend door E.P.Begemann en zijn vrouw.⁴ Daarnaast was zijn vrouw onder meer penningmeester van de Vereniging voor Volksonderwijs, een organisatie met een duidelijke anti-roomse instelling.

De 'Amerikaanse' methoden van bedrijfsvoering werden door de meeste vooruitstrevende collega-ingenieurs echter met argwaan ontvangen. Het oorspronkelijke uitgangspunt was betere en efficiëntere benutting van menselijk kapitaal en materiaal. Dat werd in de ogen van de critici door het kapitalisme vervormd tot een verfijnd opjaagsysteem. In hoeverre Begemann hierin een geïsoleerde positie innam, valt moeilijk te zeggen. Hij was, voor zover nagegaan, geen lid van de Sociaal-Technische Vereniging, een groep van progressieve, sociaal-democratische ingenieurs en technici.

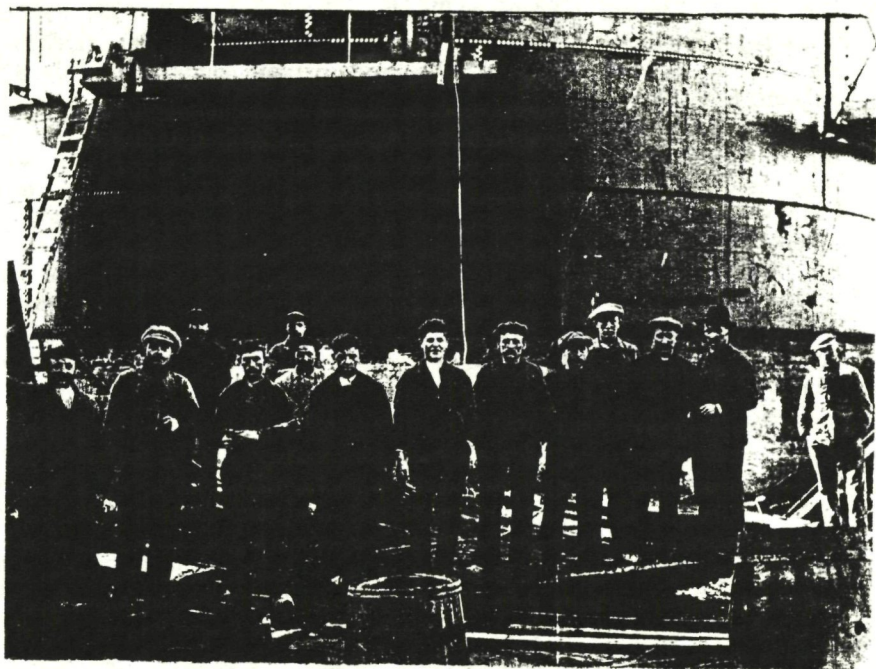
Uiteindelijk kwam E.P. Begemann tot de conclusie dat hij niet langer de verantwoordelijkheid wilde dragen voor het beleid van een kapitalistische geleide onderneming. In 1919 trad hij dan ook terug als directeur, waarna hij leider van een coöperatieve ijzerhandel te Rotterdam werd.

In 1923 vertrok hij naar Naarden en van daaruit naar de Sovjet-Unie. In 1926 wordt hij door de Sovjet-regering benoemd tot lid van de directie van de Autonome Industriekolonie Koezbas te Kemerovo, in Siberië. Hij was daar onder andere betrokken bij de goudmijnen.

Hij blijft, onder andere vanuit Moskou waar hij in de jaren '30 werkzaam is, bijdragen sturen naar De Ingenieur. Tijdens zijn vakanties in Nederland houdt hij voordrachten voor collega's. Daarin geeft hij wederom blijk van zijn voorkeur voor rationele en planmatige aanpak, zij het nu in een heel andere omgeving dan in zijn Amerikaanse periode.

Begemann weet nog op tijd de Sovjet-Unie te verlaten voor de Stalin-dictatuur toeslaat en keert terug naar Nederland, waar hij directeur wordt van een agenturen-handel te Haarlem. In 1961 overlijdt hij in bovengenoemde plaats.

Na 1920 is de directe rol van de familie Begemann en na 1945 van de familie Kam in het bedrijf uitgespeeld. Maar de vertegenwoordigers van beide families hebben zo'n driekwart eeuw lang een stevige grondslag gelegd voor de huidige onderneming.

Deel van personeel Begemann

De naoorlogse groei & krimp.

De naoorlogse industrialisatie zorgde voor een fikse opleving van het bedrijf Begemann. Een opleving die duurde tot ongeveer 1970. In de eerste helft van de jaren vijftig verdubbelde het werknemersbestand tot 410 personen. De omzet nam in deze periode vrijwel voortdurend toe en ook economisch rendeerde de onderneming goed. Van 1947 tot 1972 konden de aandeelhouders elk jaar een dividend-uitkering in ontvangst nemen. Een aantal jaren was die zelfs zeven procent of meer.

Het aandelenkapitaal werd verschillende malen vergroot. In 1954 werden naast het oorspronkelijke kapitaal van 600.000 gulden f12.000 prioriteitsaandelen uitgegeven. Eind jaren '50 bedroeg het aandelenkapitaal ruim 1,5 miljoen. In 1972 werd het nominaal kapitaal nog verder verhoogd, van 2,9 miljoen tot vijf miljoen.

Bij het eeuwfeest, in 1971, stond de firma er dan ook goed voor. De omzet was, vergeleken met 1955, bijna $2\frac{1}{4}$ keer zo groot, en de firma had met behulp van een ontwikkelingskrediet van het ministerie van economische zaken een machine voor het vervaardigen van afsluithuizen ontwikkeld.

De fabricage van kunstofpompen, waarmee in 1957 was gestart, bleek een succes. In 1965 was op deze geheel in eigen bedrijf ontwikkelde, kunstof pomplichamen in zes landen octrooi verleend. In 1971 al in negentien landen, waaronder de V.S. Bij het eeuwfeest werkten in het bedrijf 450 personen. Een kwart van de productie was bestemd voor de export naar 89 verschillende landen.

Maar de donkere wolken pakten zich al dra samen. De groei van de omzet stakte en vanaf 1973 werden forse verliezen geleden en moest het dividend gepasseerd worden. Het bedrijf bleef op de been dankzij overheidssteun.

In 1978 nam de Financieringsmaatschappij Industrieel Garantiefonds deel in het risicodragend kapitaal met 1,25 miljoen, terwijl de Nationale Investeringsbank een krediet van een miljoen gulden verleende.

Het bedrijf dreigde uiteindelijk de speelbal van beleggersgroepen te worden. Geruchtmakend was het bod dat de Redspot Investment groep uit Heerhugowaard in 1980 deed. Dat was een van de eerste keren dat getracht werd via de beurs een bedrijf 'stilzwijgend' over te nemen.

Het aantal personeelsleden liep intussen gestaag terug. In 1980 kwam het zelfs tot ontslagen, voornamelijk onder het indirecte personeel. Dat werd gevolgd door dertig ontslagen in de afdeling staalbouw in 1983. Eind 1982 werkten bij Begemann nog 261 personen.

Het verdere verloop zal de meeste lezers van dit blad wel bekend zijn. De 'redder' Joep van den Nieuwenhuyzen nam het bedrijf onder zijn hoede en brengt nu zijn nieuwe aanwinsten onder in het aan de Beurs genoteerde Begemann-fonds. Voorlopig ziet het er weer goed uit voor Begemann. De 250 werknemers (waarvan negentig in de staalbouw, de overige in de pom-

penafdeling) hadden vorig jaar het 100-jarig bestaan als Naamloze Vennootschap kunnen vieren.

Wellicht dat de huidige directie naar aanleiding van dit jubileum alsnog een passend geschenk aan de Helmondse gemeenschap aan wil bieden, bijvoorbeeld de opstallen (lieft zonder vervuilde bodem). Mocht Begemann ooit van de lokatie aan de kanaaldijk verhuizen dan verdwijnt ook 'n stukje traditie uit het Helmonds blikveld. Ik zal, en met mij veel anderen, de mammoettransporten over de weg en water missen.

Het is toch een stukje Helmonds trots als je ergens in den lande een brugdeel met daarop het visitekaartje van Begemann tegenkomt.

'Begemann 50, So What', was de leus die de afdeling staalbouw bij het herstel van de brug bij Grave in 1972 hanteerde. Wij zouden willen antwoorden: Begemann, best wat!

Vanuit Helmond zouden wij dan ook zeer attent moeten zijn op de plannen die bestaan om de stationsoverkapping van het station 's Hertogenbosch te slopen. De Helmondse overkapping, nog ouder dan Begemann, zijn we al kwijt. Maar de overkapping in Den Bosch is in prima staat, heel wat sfeervoller dan de strakke spanten van heden, en: Begemann (1894/95)!

Noten:

1. De IJzer- en Staalkroniek 3 (1909), pag. 245.
2. Rapport der jury voor den internationalen wedstrijd van sommige fabrikanten en werktuigen verbonden aan de tentoonstelling van nationale en koloniale nijverheid te Arnhem in 1879 (Den Haag, 1880, pag 48/49).
3. Nederlandsche Catalogus Wereldtentoonstelling Philadelphia (Amsterdam, 1976) pag 102.
4. Van Oorschot, Eindhoven (Eindhoven, 1982), deel 1, pag. 245.

DE HELMONDSE JAARMARKT VAN ZATERDAG 28 MEI 1768

Door T.L. Korporaal

"Alsoo de jaermarkten sedert een geruijme tijt genoegsaem alhier buijten gebruijk sijn geraakt, soo heeft de raad goedgevonden te committeeren dat borgemeester Diddens, schepen Gallas en deken van Hoek om de keuren van de markt na te sien en een project te formeeren, op wat wijze best, de jaermarkten in fleur te brengen en daer van aan den raad rapport te doen."

Bovengenoemd besluit namen de Helmondse vroede vaderen (zie bijlage) op zaterdag 16 april 1768. Burgemeester Wilhelmus Diddens en schepenen Gallas en Van Hoek namen hun opdracht voortvarend ter hand en brachten al op woensdag 20 april 1768 rapport uit. Zij adviseerden om de aanvoer van vee op de jaarmarkt te stimuleren door op stadskosten een zweep met zilveren greep en beslag en een stok met een zilveren knop te laten vervaardigen.

Het voorstel was om de zweep op de eerst komende jaarmarkt van 28 mei 1768 uit te reiken aan de persoon die de twee beste eigen paarden aanvoerde, terwijl de stok bedoeld was voor diegene die de twee beste eigen ossen op de markt bracht. Het voorstel werd omgezet in een besluit. De eerste stap om de jaarmarkt nieuw leven in te blazen was hiermede gezet.

Vervolgens werd besloten "om een ijder daer van kennis te doen hebben, de nodige advertentien op stadskosten tot 300 in getal werden gedrukt, en allomme op de omliggende plaatsen en de voornaamste herbergen als andersinds werden versonden. 't geen de borgemr's werd versorgt te versorgen." Het uitreiken van de zweep en de stok werd toebedeeld aan beide burgemeesters, bijgestaan door de schepenen Wijmans en Hogerlinden en de dekenen Roijackers en Verbakel.

In de korte tijd die nog restte moest veel worden georganiseerd. Uit de stukken blijkt dat Helmond de zaak met veel voortvarendheid ter hand nam. Allereerst werd volgens een lijst de indeling der standplaatsen geregeld. We volgen hierbij de originele tekst van het besluit:

"Dat de geenens die wolle ofte linde laken verkoopen alsmede de velberijders sullen staan van voor het hujs van Francis van Hoek tot aan de Kerkstraat, en op dan der sijde daer tegenover, en wel soo dat er wagens of karren tusschen bijde kunnen passeeren.

Helmonds Heem

Die met boter ter markt komen sullen staan int begin van de Kerkstraat tegenover de kerkhoff.

De cremers en vetwariers sullen met hunne goederen en waren staan op de Markt agter de linde en wolle laken verkopers.

De schoenmakers sullen met hunne goederen staan, agter de cremers en vetwariers, en sullen hun soo moeten stellen, dat de karren en wagens komende van de Ameijdestraat na de Veestraat gemakkelijk kunnen passeeren.

De hout en ijzerkramen sullen staan van den hoek van 't Meijstraetje tot voor het huijs van den schepen Hogerlinden.

De vleeshouwers sullen staan, voor huijsen van Catharina van Liempt en dheer Gallas.

De hoeijmakers sullen staan voor het stadhuijs.

Die koper en tin verkopen sullen staan voor het huijs van de Wed. Andries Couwenbergh.

Die met vlas off garen ter markt komen sullen staan, voor het huijs bewoont werdende bij Hermanus Meeussen.

Die oude kleeren verkopen sullen staan voor het huijs en stal van Pieter van Moorsel.

Die broodweggen, kermieken en ander gebak verkopen; sullen staan van voor het huijs van dheer predikant Walkart tot aan het Campstraatje en daer tegenover.

Die potten en aardewerk verkopen sullen staan voor de huijsen van Willem Sanders en Megel van Eijndhoven, en daer tegen over.

De koore markt sal beginnen van voor het huijs van Jacobus Verhoysen, en op die sijde van de straat tot voorbij de huijsen van dheer Van der Lith.

Die met groente ter markt komen sullen staan van 't huijs van Maria van den Broek en verder op die sijde de Bijnderstraat in.

De varkensmarkt sal wesen in de Bijnderstraat voor de Bijnderse poort.

De beestemarkt sal beginnen van voor het huijs van Goort van Bussel en langst die sijde de straat in, na de Bijnderse poort toe.

De paerdemarkt sal wesen op het Bijnderseijnd tusschen poort en brugske.

Die met brant ter markt koomen sullen met haere karren staan, en markt houden in de Kerkstraat, van 't huis van Jan van e Hijden tot de Hoog eijndse poort."

Niet vrijblijvend

Burgemeester Diddens, schepen Donkers en deken Van Hoek geassisteerd door de drossaard werden belast met het aanwijzen van de standplaatsen en gemachtigd in voorkomende gevallen naar bevind van zaken te handelen. Wanneer de voorgenomen maatregelen niet in acht werden genomen kon dat een boete opleveren van "drie bos pont."

Voor het bewaren van de openbare orde op de markt en in de herbergen werden de rotmeesters gelast om uit ieder rot twee man te recruteren, die

gewapend moesten zijn met "geladen snaphanen." Zij moesten van 's morgens elf uur tot 's avonds negen uur patrouilleren. De zes mannen ontvingen voor hun werkzaamheden ieder 8 stuivers uit de gemeentekas.

De genomen maatregelen waren verre van vrijblijvend. De ingezetenen van de stad werden bevolen "sijn waeren en coopmanschappen, die hij gewoon is te doen, alle jaermarkten ter markt te brengen, en op geordineerde plaatsen voortdoen. En sullen de teullieden ook gehouden zijn paerde off beesten op de jaermarkten ter markt te brengen, alles van smorgens toen tot snamiddags drie uren op poene van drie bos pont."

U ziet dat het nodige werd gedaan om de jaarmarkt nieuw leven in te blazen. De lezer zal zich vervolgens dan ook afvragen: En wat was nu het resultaat van alle inspanningen? Lukte het met de Helmondse jaarmarkt nieuwe stijl? Het antwoord moeten wij U helaas schuldig blijven.

Over de voorbereidingen wordt in de archiefstukken redelijk veel verteld, maar over de afloop van de markt op de 28e mei is niets vastgelegd. Alleen uit de stadsrekening van 1768 vallen nog een aantal betalingen op te diepen, waarmee ik dit artikelte wil beëindigen:

Zilveren greep aan een zweep en een zilveren knop op een stok, 23 gulden en 12 stuivers.

Twee ellen groen "zeijde" lint aan de stok en de zweep, 8 stuivers.

Het maken en leveren van een nieuwe stok tot een premie op de jaarmarkt, 16 stuivers.

Drukkosten 300 advertentien, 4 gulden en 16 stuivers.

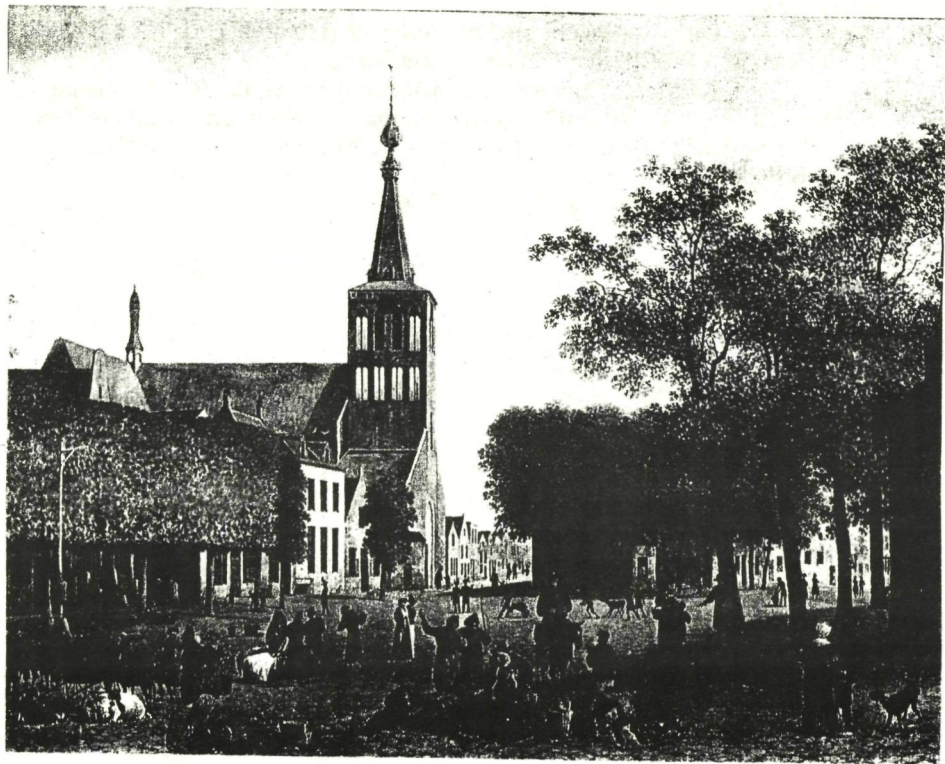
Vier karren hout voor palen, 2 gulden en 12 stuivers.

Negentien pond touw voor het vastbinden van de paarden en beesten, 2 gulden en 17 stuivers.

Bron:

Gemeentelijke Archiefdienst Helmond. Oud Administratief Archief, inv. nr. 84: Resoluties en besluiten van het stadsbestuur inv. nr. 1102: Stadsrekening 1768.

Voor meer informatie over de Helmondse jaar- en weekmarkten kan ik verwijzen naar: A.M. Frenken, Helmond in het verleden, deel 1, pagina 79 t/m 86.

Markt met Lambertuskerk te Helmond

BIJLAGE: LEDENLIJST COLLEGE

Het college bestond in dat jaar uit de volgende personen:

De burgemeesters: Cornelis Scheepers en Wilhelmus Diddens.

De schepenen: Pieter de Leeuw, Gerardus van Hogerlinden, Nathanael Donker, Eduard Dirk Gallas, Jacobus Wijmans. President-schepen Jan François Walraven overleed op zondag 17 april 1768. De zaterdag daaraan voorafgaand vonden de eerste beraadslagingen over de jaarmarkt nieuwe stijl plaats.

De dekenen: Dirk Royackers en Jan Verbakel (teulambacht) Willem Dirk Sanders en Jan Willem van Gelderop (weefambacht) Joost Noyen en Francis van de Waterlaat (timmerambacht) Nicolaas Stollaers en Johannes Eijkholt (lakenverkopersambacht) Wilhelmus van Hoek en Arnoldus Zee-
gers (leegambacht) Pieter van Nieuwstad en Michiel Meeusse (schoenma-
kerambacht).

VERDRAAGZAAMHEID

Door Jan Zeeuwen

Eind augustus kreeg ik Den Perck, het parochieblad van de kerk van O.L. Vrouw te Helmond, in handen. Een prettige gewaarwording was, dat hierin niet alleen nieuws uit de parochie was vermeld, maar tevens de kerkdiensten van Hervormd-Gereformeerde gemeenschap. Bij nadere informatie bleek dat al veel langer het gebruik.

Een goede zaak, omdat partijen in het niet eens zo verre verleden soms zeer onverzoenlijk tegenover elkaar stonden:

Toen prins Frederik Hendrik op 17 september 1629 's Hertogenbosch op de Spanjaarden veroverde, luidde die bezetting meteen de protestante overheersing van onze kontreien in. De Staten-Generaal beschouwden 's Hertogenbosch en het 'aangrenzende' als de gehele Meierij. De Spaanse overheersers echter, die in jarenlange, felle strijd met de Oranje's waren gewikkeld, zagen de hoofdstad met het 'omliggende' beperkt tot de dorpen rond 's Hertogenbosch.

Het gevolg was een dubbele regering voor onze Meierij, een protestante in het noorden en een katholieke Spaanse. Hiervan werd ook de Helmondse bevolking de dupe. Immers, de plakaten van de protestanten waarin bij voorbeeld opgeroepen werd tot sluiting van de katholieke kerken, werden door de katholieke Spanjaarden herroepen en van nul en gener waarde verklaard. Met de honderden plakaten die tot 1648 zouden volgen, was het al niet anders gesteld. Telkens werd door een van de partijen de eis van de ander ongeldig verklaard.

Het einde van de Tachtigjarige Oorlog in 1648 met de Vrede van Munster, leek een belofte in te houden van godsdienstvrijheid, ook voor de Helmonders. Op 7 juni 1648 werd dan ook groots feest gevierd in Helmond en de Meierij, want enkele dagen daarvoor was het Vredes-traktaat gebracht en op de Markt aan de waterput aangeplakt. De klokken van Lambertuskerk luiden en door de stad trok een symbolische optocht met daarin een Victorieman, de vrede voorstellende, en poppen die de oorlogsgod Mars en zijn vrouw Martha voorstelden en in het openbaar werden verbrand.

De verwachting dat het einde van de oorlog ook godsdienstvrijheid inhield, werd echter vier dagen later, op Sacramentsdag 11 juni, de bodem ingeslagen toen de Lambertuskerk in protestante handen overging en in augustus daar als eerste predikant Cornelis Costius werd benoemd die op 13 september werd bevestigd.

Tussen 1648 en 1794, de komst van de Fransen, zouden nog veel predikanten volgen. In die periode zouden ook veel protestantse schouten en schepenen benoemd worden en het onderwijs werd op protestantse leest geschoeid. Helmond kreeg verboden om missen op te dragen, om processies te houden en klooster Binderen werd ontruimd en de nonnen verjaagd. Maar Helmond zou Helmond niet zijn, als niet veel van deze verboden werden ontdoken. Want in de achterkamers van herbergen werden missen gecelebreerd, al dan niet met medeweten van de protestanten. Soms waren daar steekpenningen, of recognitiën, voor nodig. De priesters, die officieel verbannen waren uit Helmond en Meierij, deden illegaal dienst en zaten dikwijls bij ingezetenen ondergedoken.

Toen de protestante heersers zagen dat in Brabant en Limburg de hervormers Luther en Calvijn geen enkele invloed hadden, werden zgn. kerkschuren toegestaan, want in de Meierij waren de katholieke kerken in handen van de protestanten. Zelfs de Bossche St. Jan ontkwam niet aan dit onrecht. De toezegging van de Staten Generaal om kerkschuren te bouwen, werd mede beïnvloed door de vrees voor de katholieke Franse Republiek, die in 1672 een inval in de Meierij deed en bij de vredesonderhandelingen de eis van godsdienstvrijheid stelde. Reeds in dat jaar, 1672, was het zover en aan de Kerkstraat verrees een kerkschuur, op de plaats van het huidige kerkje aan de Traverse.

Het was een veel te klein kerkgebouw dat, qua uiterlijk, in niets op een kerk mocht lijken. Veel te klein, want op zondagen pilde het uit, terwijl schuin tegenover een lege Lambertuskerk lag. Die mocht door katholieke mensen niet betreden worden, omdat hij was toegewezen aan aan het handvol protestanten. In 1683 telde die gemeenschap slechts 33 lidmaten.

Soms werd bij wijze van straf de kerkschuur gesloten. Dat gebeurde bijv. op zaterdag 2 juni 1696. Daarop werden enige kerkelijke voorwerpen uit de schuur naar een kerkschuur op 't Hout te Mierlo gebracht, om daar de missen op te dragen. Soms moesten de mensen naar Aarle-Rixtel of Stiphout om de godsdienstplichten te vervullen. Of naar de kapel van ons kasteel, waar de Cortenbachs tot 1683 regeerden en de Arbergs tot 1781. Beide waren katholieke kasteelheren, die soms een klein aantal (vaak beter gesitueerde) ingezetenen de gelegenheid gaven een mis in hun kapel bij te wonen.

Na 1781-1783 was daarvan geen sprake meer, omdat de nieuwe kasteelheren protestant waren: de Wesselmannen. Zij ontruimden de kapel gedeeltelijk maar schonken de relikwieën en een altaarsteen aan de pastoor van de roomse kerkschuur.

Een goed gebaar tegenover de katholieke meerderheid, uitvloeisel van de redelijke verhouding tussen katholieken en protestanten in de 18e eeuw,

ÆTHERNA IPSE SVAE MENTIS SIMVLACHRA LVTHERVVS
EXPRIMIT AT VLTVS CERA LVCAE OCCIDVOS.

M·D·XX·

Lucas

Martin Luther, kopergravure van Lucas Cranach de oudere, 1520.

toen het wederzijdse begrip groeide. Een enkele keer kwam er een klink in de kabel. Dat was aan het begin van de 18e eeuw, in 1700, toen een Helmonds meisje (een veelbesproken, labiel type) over wilde gaan van de hervormde naar de katholieke godsdienst. Het betreft de 19-jarige Sophia Alberts, dochter van notaris Theodorus Alberts en Maria Vogelsangh, die bij haar godsdienst-overgang het ouderlijk huis ontvluchtte. De protestante dwangmaatregelen bleven niet uit: het eerste decennium van de 18e eeuw werden alle katholieke gebedshuizen in de Meierij gesloten, priesters werden gekerkerd en grote sommen gelds moest het doodarme gewest opbrengen.

Een soort-gelijk geval deed zich in 1730 voor, toen een Helmondse jongen van negentien jaar, Arnoldus Leemans, de stad verliet om in Turnhout, de katholieke godsdienst aan te nemen. Doch de onweersbui dreef over en beperkende maatregelen bleven achterwege.

Niettemin waren dit in een stadje in de Meierij gebeurtenissen, die onderwerp van gesprek waren: op de Markt bij de waterput, bij de schuurkerk in de Kerkstraat, in herberg De Zwaan, stamhuis van de familie Van Hoeck of in Raadhuis-herberg de Wildeman, waar schout en schepenen vergaderden.

Nog meer gesprekstof ontstond aan het einde van de 18e eeuw, toen veel van vooraanstaande katholieken zich aansloten bij de Patriotten, een groepering, die de strijd aanbod met de Oranjegezinden. Te lang, bijna twee eeuwen, was men gedicteerd door mensen 'van elders'. De troepen van Napoleon beslisten uiteindelijk dat duel in 1794, toen ze tijdens hun opmars Helmond bezetten.

In 1805 kwam de Lambertuskerk weer in katholieke handen, dankzij geïmporteerde vrijheid, gelijkheid en broederschap.

REEDS MÉÉR DAN EEN EEUW!

DRUKKERS SINDS 1872

DE REIJDT-SIMONS BV

DRUKKERIJ

KANTOORVAKHANDEL

KROMME STEENWEG 35 · HELMOND

TELEFOON 04920-22330